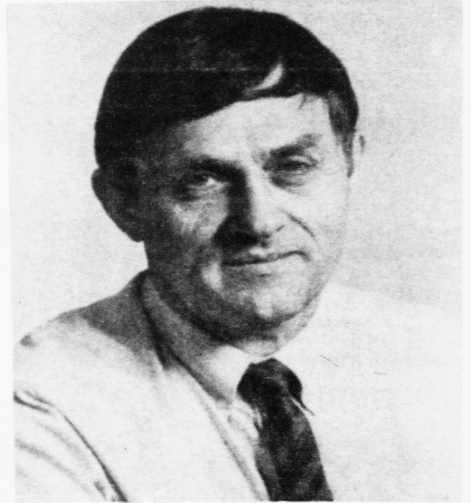

Fær Suðúrafrika demokratískt stýri um eitt ár

Jákup Lindneskov,
fólkatingsmaður,
skrivar:

1. partur

Tað hava verið sera skiftandi tíðindi, vit hava fingið um viðurskiptini í Suðúrafrika hesi síðstu árin. Tað hava verið tekin um at lætti hevur verið í teim sera ódemokratisku forboðslógnum móti teim upprunaligu íbúgvunum — um apartheidfyrirbrigðið — men so hava vit aftur frætt um ótangagerðir, um harðskap og fólkamord.

1. febrúar 1990 varð Nelson Mandela leyslatin, tá hevði hann sitið fastur í nógv ár. Leyslatinin var fremsta tekin um, at stjórnarleiðsla Frederick Klerk's í september 1989 varð byrjanin til eitt nýtt tíðarskeið. Um somu tíð settu politisku morðini nýtt met og herðu samanbrestirnir millum svørt í Natal provinsini harðaðu.

Størsti politiski ágangurin í Suðúrafrika

Størstu politisku bólkarnir í Suðúrafrika er ANC (Nelson Mandela) og Tjóðveldisflokkurin (Frederick Klerk). Ein kanning miðskeiðis í 1990 sýndi, at 53% vóru fyri ANC meðan flokkur Klerks fekk 17%.

Tjóðveldisflokkur Klerks hevur havt stjórnarræðið í

Suðúrafrika í 42 ár og De Klerk hevur tryggt meiriluta við meira enn helminginum av sessunum í tjóðartinginum. Enn er óvist at meta um, hvørt politikkur De Klerks at umskipa samfelagið hevur gjørt møguleikar hansara at tekkjast veljarunum minni. Litið er tó at ivast í, at stórir partur av teim hvítu — serliga millum bøndurnar — vil varðveita skilnaðarpolitikkin, apartheid. Men greitt er, at flestu av teim hvítu halda, at tað ber ikki til longur at føra tann politik, sum apartheid lógirnar hava ført við sær.

ANC varð stovnað í 1912. Hetta var politiska rørslan hjá teim svørtu í Afrika. Men rørslan er í dag í stórum trupulleikum av teim broytingum av skiftinum frá at vera ein uppreistrarrørsla til at vera rørsla, sum vil fremja politik við samráðingum. Eitt av loysunarorðunum hjá ANC miðskeiðis í 80-unum var «liberation now, education later» (fyrst frælsi, síðani útbúgving). Nú frælsi er í nánd, er neyðugt hjá tjóðskaparrørslni ANC at laga seg eftir broyttum umstøðunum — og tað er ikki uttan trupulleikar.

Óg undir tilíkingum um-

støðum er altíð vandi fyri at ódemokratiskar rørsur, sum vilja stríð, vinna. Mong — serliga tey ungu í ANC, føla seg svikin, tí ANC hevur lagt vápnini (august 1990). Tolsemi og samfelagssinni hevur tó verið aðaltátturin hjá ANC. Stovnararnir av rørslni høvdu m.a. Gandhi gamla sum fyrmynd og var móttøðan hjá ANC í 1960-90 serliga bend eftir málum, ið ikki vóru sivil. Tí er væntandi, at ANC megnar skjótt at broyta politikkin.

Hóast bæði ANC og Tjóðskaparflokkurin væntandi fáa góða undirtøku, sleppa partarnir neyvan stórt longur, eydnast tað ikki at fáa hinar flokkarnar at skilja støðuna.

Umframt Tjóðskaparflokkurin hevur hin sera høgravendi Konservatívi flokkurin og framburðsflokkurin, (Frælsi flokkurin) sæti í tjóðartinginum.

Umframt konservatíva flokkurin, eru kreftir til høgru við nazistiskum innblásti. Eingin av hesum eru fyri broyting av apartheidpolitikkinum til tað betra, heldur tvørturímóti. Mest høgravendu hava skotið upp, at samtykkja «avbygging» av serligum

landaøkjum fyri tey hvítu (Whites-only homeland), um so verður, at ANC og De Klerk fara at samráðast um nýggja skipan. Tey, sum ganga longst, skjóta upp, at taka upp aftur tær lógir, sum vóru galdandi í Boara-republikkinum í farnu öld. Men hetta gerst neyvan veruleiki.

De Klerk sleppur neyvan undan at samtykkja onkrar av treytum teirra í suðúafrikanska samfelagnum. T.d. kann hugsast, at tað verða ávis serrættið at verja minnilutur og ávisar sømdir figgjarliga eisini. Sømdir, sum De Klerk ynskir at fáa semju um við ANC.

Tey frælsu (liberalu) eru ikki ímóti De Klerk í apartheidmálinum. Flokkurin umboðar hvítu framburðskreftirnar, sum altíð hava virkað fyri at loysa upp apartheidpolitik.

Buthelesi óttast

Men ósemjan millum svørtu rørsurnar hevur verið serliga greiflig nú eitt skifti. Stríð millum Inkatha-rørslna og ANC verður sett at hava framt meira enn 3000 lívlát síðan 1987. Inkatha — sum Mangosuthu Buthelesi stýrir — hevur fingið beinleiðis stuðul frá teim

høgrakreftum, sum eru mest til høgru, m.a. eisini innan trygdarlagregluna.

Ósemjan millum ANC og Inkatha er serliga tí Buthelesi óttast, at hann kemur at missa ávirkan. Vanligt hevur verið í Suðúrafrika, at meirilutin hevur stjórnað einsamallur. Buthelesi óttast tí, at ANC verður komandi stjórnarflokkur — og har er orðafellið eftir royndunum «the winner takes it all». Tí hevur Buthelesi hert sitt stríð móti ANC og hildið seg hava møguleika at vinna.

Nelson Mandela hevur gjørt sin part at fáa Buthelesi at skilja, at hann einki hevur at frykta, samstundis sum hann ferð eftir ferð hevur lagt herðslu á, at ein komandi stjórn í Suðúrafrika eigur at verða sett saman av fleiri flokkum, hóast valúrslitið.

Síðst í farna mánaða møttust Mandela og Buthelesi. Har vóru royndir gjørdar at fáa semju og vilja báðir leggja

niður stríð. Men tíðin fer at visa, um so verður.

Politisku áhugamálini hjá teim svørtu umfata eisini «Unated Democratic Front» (UDF). UDF varð stovnað í 1980-unum sum ein felagsnevniari fyri teir partar, ið berjast móti apartheid. Bæði kirkjuligir felagsskapir og fakfelagsrørsur eru við í UDF.

Felagsskapurin hevur røtur sínar í ANC og er ikki í andstöðu móti ANC. Tvørturímóti hevur rørslan gjørt minni um seg, so hvørt ANC hevur fingið størri og sonevndan lógligan týðning.

Pan-Afrikanska Kongressin (PAC) hevur í mong ár kappast við ANC í móttøðuni móti apartheid. PAC er meira radikal enn ANC. Felagsskapurin loyvir ikki limaskap til hvít og góðtekur bert 100% svart meiriluta-stýri. Í kanningunum, vit hava nevnt, fekk PAC bert undirtøku frá 2,7%. Týðningur PAC's fer tí at standast av hvørt tað eydnast teimum at vinna atkvøður frá ANC.

Tað verður kunngjørt fyri ætt, vinum og kenningum, at góða kona og mamma okkara

PAULA IHLEN
Tórshavn

andaðist á Ríkishospitalinum mikudagin 20. febrúar 41 ára gomul.

Jarðarferðin verður úr Havnar kirkju sunnudagin 24. febrúar, kl. 14.

Tey, ið ætla at lata blómur, biðast heldur lata Hjartafelagnum eina gávu, konto í peningastovnunum.

Gunnar, Andrias og Gunnleyp